

JUKKA MIKKONEN

Nukkuvan järjen postulaatit

Jorge Luis Borges & Margarita Guerrero, *Kuvitteellisten olentojen kirja* (El libro de los seres imaginarios, 1967). Suom. Sari Selander. Teos, Helsinki 2009. 277 s.

Jorge Luis Borgesin ja Margarita Guerreron vuonna 1957 laatima ja kymmenen vuotta myöhemmin täydentämä *Kuvitteellisten olentojen kirja* sisältää sanallisia kuvauksia ”oudoista olioista, jotka ihmisen mielikuvitus on loihittanut esiin eri aikoina ja eri paikoissa” (9). Borgesin ja Guerreron bestiariossa, hirviöitä ja ihmeellisiä eläimiä esittelevässä käsikirjassa, luonnehditaan 116 erityisesti klassisessa länsimaisessa ja itämaisessä (kauno)kirjallisuudessa kuvattua omituista otusta. Mukana ovat niin kreikkalaisen mytologian seireenit ja satyyrit kuin *Gilgamešin* ja Veda-kirjojen fauna; lainatuin yksittäinen lähde-teos on Plinuksen *Luonnonhistoria*. Eläintarhansa ulkopuolelle tekijät ovat jättäneet ”ihmisen muodonmuutoksia koskevat legendat, kuten ihmissuden eli *werewolfin*” (13).

Tuloksena on Borgesin mytologisten intressien ja kirjallisen maun mukainen otanta. Argentiinalaiskirjailijan kiinnostus skandinaaviseen mytologiaan ja kulttuuriin sekä englantilaiseen kirjallisuuteen ilmenee niin *Eddoista* otettuina olentoina ja Swedenborgin enkeleinä ja demoneina kuin H. G. Wellsin eloina ja morlokeina. Kokoajien kaunokirjallinen korostus näyttäytyy myös Kafkan, C. S. Lewisin ja Poen ”uneksimina eläiminä” ja tietysti kansanperinteiden ja kirjallisuuden ihmisen muodonmuutoksiksiin tulkittavassa

kaksoisolennessa.

Filosofien fiktioista mukana ovat yllättäen vain Condillacin ”aistiva patsas” ja Lotzen ”hypoteettinen eläin”. Eteläamerikkalaisia taruelentoja puolestaan kuvataan teoksessa harvinaisen vähän, argentiinalaisista vain ”Kahlittu emakko”. Myös Borgesin omat sepitteiset olennot on vaatimattomasti jätetty pois. Kääntäjän tavoin hämmästelen hiukan, ettei referenssien sepittämisestä tunnettu maestro Borges näytä sujauttaneen teokseen yhtään itse keksimäänsä monsteria, saatikka zoologisia lähde-teoksia.

Monet Borgesin ja Guerreron esittelemistä eläimistä voi tulkita pedon muotoon projisoiduiksi pelloiksi. Kouluesimerkkeinä ruumiilistuneista fobioista mainittakoon vaikka mytologioiden eri olioiden osista koostuvat, harmoniaa ja järkeä uhmaavat muotopuolet (sfinks, kentauri, minotaurus, Khimaira). Toisaalta tekijät peräävät myös joidenkin epäsuhtaisten eläinten tarkoituksenmukaisuutta:

”Emme tiedä, mitä lohikäärme tarkoittaa, aivan kuten emme tiedä, mitä maailmankaikkeus tarkoittaa. Jokin lohikäärmeen kuvassa on kuitenkin saanut aikaan sen, että se sopii yhteen ihmisen mielikuvituksen kanssa, ja siksi se nousee esiin eri leveysasteilla ja eri aikakausina. Juuri tästä syystä voisimme sanoa, että se on välttämätön hirviö; ei lyhytkestoinen ja satunnainen, kuten Khimaira tai katoblepas.” (13)

Lisäksi useilla hybrideilläkin on oma – kauhistuttava – symmetriansa:

”Taotiesä koiran hahmo muuttuu käänteiseksi ja vielä hirveämmäksi, koska suunnattoman pään jatkona sillä on toinen ruumis oikealla ja toinen vasemmalla. Sillä on yleensä kuusi jalkaa, joista etumaiset ovat kiinni molemmissa ruumiissa. [...] Se on muodon hirviö, jonka pirullinen symmetria on inspiroinut kuvanveistäjiä, ruukuntekijöitä ja keraamikkoja.” (202)

Bestiarioille varsinkin keskiajalla tyypillinen moraaliteettiajattelu ja hirviöiden allegorisuus näkyy teoksessa esimerkiksi Kristuksenkin symboleina käytettyinä panterina ja pelikaanina.

Muun muassa Julio Cortázarin *Bestiarion* suomentanut Sari Selander on tehnyt kiitettävää käännoistyötä ja perusteellista taustatutkimusta tavallista tiheämmässä viittausten viidakossa. Selitysosio on kattava, jos kohta bestiariakirjallisuuden historialle olisi suonut kahta sivua laajemman esittelyn. Myös teoksen toisen kirjoittajan, Margarita Guerreron, taustoja ja hänen osuuttaan teoksen laatijana olisi ollut hyvä selvittää.

Kuvitteellisten olentojen kirja on yllättävä käännoisvalinta Borgesin laajasta suomentamattomasta tuotannosta. Toisaalta teos on mitä mainioin johdatus borgeslaisen hahmostoon ja portti ymmärryksen tuolle puolelle.